Perustuslakivaliokunta

Torstai 20.2.2025 klo 10.00—11.28

Läsnä
puheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Petri Honkonen kesk (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11)
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok (6, 7, 8, 9, 10, 11) (5 osittain)
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11) (3 osittain)
jäsen Johannes Koskinen sd (6, 7, 8, 9, 10, 11) (5 osittain)
jäsen Jarmo Lindberg kok (6, 7, 8, 9, 10, 11) (5 osittain)
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Karoliina Partanen kok (1, 2, 3, 4, 5) (6 osittain)
jäsen Onni Rostila ps (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11) (3 osittain)
jäsen Johannes Yrttiaho vas (6, 7, 8, 9, 10, 11) (5 osittain)
varajäsen Elisa Gebhard sd (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8) (5, 9 osittain)
varajäsen Jani Mäkelä ps (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11) (3 osittain)
varajäsen Henrik Vuornos kok

Sihteerit
valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen
valiokuntaneuvos Liisa Vanhala

1. Nimenhuuto

Toimitettiin nimenhuuto. Läsnä oli 10 jäsentä.

2. Päätösvaltaisuus

Todettiin, että kokous ei ollut päätösvaltainen.

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 3 luvun 3 §:n muuttamisesta
Hallituksen esitys HE 174/2024 vp
Valiokunnan lausuntoluonnos Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 3 luvun 3 §:n muuttamisesta A 3

Merkittiin, että kokous tuli päätösvaltaiseksi.

Valmis
5.2

Sihteeri esitteli lausuntoluonnoksen.

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 54 §:n muuttamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta

Hallituksen esitys HE 94/2024 vp

Valiokunnan lausuntoluonnos Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 54 §:n muuttamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta A 4

Sihteeri esitteli lausuntoluonnoksen.

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 100/2023 vp

Asiantuntijalausunto HE 100/2023 vp PeV 20.02.2025 dosentti Janne Saarikivi Asiantuntijalausunto A 5

Asiantuntijalausunto HE 100/2023 vp PeV 20.02.2025 kestävyystieteen professori Reetta Toivanen Asiantuntijalausunto B 5

Valiokuntaan ovat saapuneet kirjalliset lausunnot:
- dosentti Janne Saarikivi, liite
- kestävyystieteen professori Reetta Toivanen, liite

Valiokunta keskusteli asian jatkokäsittelystä.

Valiokunta päätti lisäasiantuntijoista. Kutsutaan kuultaviksi: kestävyystieteen professori Reetta Toivanen, dosentti Janne Saarikivi, professori Veli-Pekka Lehtola, apulaisprofessori Tapio Nykänen, apulaisprofessori Maija Dahlberg, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen entinen tuomari Pauliine Koskelo, professori Olli Mäenpää, apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin ja saamelaiskäräjien vaalilautakunnan puheenjohtaja.

Valiokunta päätti pyytää lisäselvityksen oikeusministeriöltä.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 54 §:n muuttamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta

Hallituksen esitys HE 94/2024 vp

Valiokunta kävi yleiskeskustelun.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä valiokunta hyväksyi lausuntoluonnoksen sellaisenaan.

Valiokunta päätti yksimielisesti pitää käsittelyä asian ratkaisevana käsittelynä.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 3 luvun 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 174/2024 vp

Valiokunnan lausuntoluonnos Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 3 luvun 3 §:n muuttamisesta A 3
Eriävä mielipide HE_174_2024vp_eriävä_mielipide.pdf A 7

Valiokunta kävi yleiskeskustelun.

Kokous keskeytettiin kello 11.15 ja sitä jatkettiin kello 11.20.

Edustaja Gebhard esitti edustaja Koskisen kannattamana, että luonnoksen kappaleet 7—9 korvataan uusilla kappaleilla 7—13 seuraavasti ja että valiokunnan päätösesitys hyväksytään seuraavan sisältöisenä:

"(7) Perustuslain esitöiden ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan erilaisen kohtelun mahdollistavalle hyväksyttävälle perusteelle asetettavat vaatimukset ovat korkeat silloin, kun erottelu perustuu perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkiellossa tarkoitettuihin henkilöön liittyviin syihin. Hallituksen esityksessä ei voida katsoa esitettävän tällaisia painavia ja perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttäviä syitä.

(8) Samoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan seksuaalinen suuntautuminen on yksi niin sanotuista epäilyttävistä syrjintäperusteista, joiden osalta valtion harkintamarginaali on kapea ja vain hyvin painavat syyt voivat oikeuttaa erilaisen kohtelun (ks. esim. tapaukset Smith ja Grady v. Yhdistynyt kuningaskunta 27.9.1999, Salgueiro Da Silva Mouta v. Portugali 21.12.1999, Fretté v. Ranska 26.2.2002, E.B. v. Ranska 22.1.2008, suuri jaosto ja X ym. v. Itävalta 19.2.2013, suuri jaosto, ks. erit. kappaleet 99, 148 ja 151,).

(9) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytännössä on katsottu, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18-19/1990, EIS) 8 artiklassa suojattuun oikeuteen nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta sisältyvät niin sanotut reproduktiiviset oikeudet. Artikla suojaa perheen perustamista koskevia yksilön ratkaisuja, joihin lukeutuu myös päätös hakeutua hedelmöityshoitoon (ks. esim. Evans v. Yhdistynyt kuningaskunta (10.4.2007), kohta 71; SH ja muut v. Itävalta (3.11.2011), kohta 82. Ks. myös tapaus X ja muut v. Itävalta (19.2.2013), kohta 95).

(10) Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan perustuslakivaliokunnan ratkaisuihin koskien hedelmöityshoitolain hallituksen esityksiä vuosilta 2002 ja 2006. Perustuslakivaliokunta viittasi näissä hedelmöityshoitolakia koskevassa lausunnossaan (PeVL 59/2002 vp, PeVL 16/2006 vp ja PeVL 25/2006 vp) lainsäätäjän liikkumavaraa koskevien kannanottojensa tueksi yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin. Tätä taustaa vasten pidämme selvänä, että valiokunnan näissä lausunnoissaan omaksumaa kantaa ei sellaisenaan voida siirtää tähän hetkeen huomioimatta oikeustilassa tapahtuneita muutoksia. Perustuslakivaliokunnan nyt käsiteltävää lausuntoa ei voida perustella vuoden 2006 vallitsevilla yhteiskunnal-

lisilla arvoilla. Sitä, ovatko esitetyt syyt hyväksyttäviä ja oikeasuhtaisia ihmisten asettamiseen eri asemaan terveydentilan, seksuaalisen suuntautumisen tai siviilisäädyn perusteella, on punnittava vastoin tämän hetkistä lainsäädännön tilaa. Esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen oikeuksien merkittävä vahvistuminen lainsäädännössä asettaa näin korkeamman vaatimuksen esitetyllä rajaukselle, kuin mitä 20 vuotta sitten voitiin pitää riittävänä.

(11) Tätä taustaa vasten hallituksen esityksessä ei esitetä perusoikeusjärjestelmän ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kannalta hyväksyttäviä ja oikeasuhtaisia perusteita sille, että korvausoikeuden rajaaminen sairausperusteella saattaa tosiasiassa samaa sukupuolta olevat pariskunnat ja ns. itselliset naiset muita epäedullisempaan asemaan seksuaalisen suuntautumisen ja perhesuhteen perusteella. Korvausoikeuden sitominen sairausperusteeseen on jo lähtökohtaisesti ongelmallista hedelmöityshoitoon hakeutuvien ihmisten kannalta, ottaen huomioon, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin neljäsosassa tapauksista lapsettomuuden taustalla olevaa syytä ei saada selvitettyä.

(12) Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan erilaisen kohtelun hyväksyttävänä perusteena sairausvakuutuslain korvausperiaatteisiin, joiden mukaan sairausvakuutuksesta on mahdollista korvata vain sairauteen perustuvia hedelmöityshoidon kustannuksia. Sairausperusteen hyväksyttävyyttä korvauksen rajausperusteena horjuttaa kuitenkin se, että voimassa olevan sairausvakuutuslain mukaan korvausta voidaan maksaa äitiyden ja vanhemmuuden aikana ilman lääketieteellistä diagnoosia tai sairausperustetta, ja että eduskunnassa on parhaillaan myös vireillä hallituksen esitys HE 195/2024 vp, jossa ehdotetaan sairausvakuutuslakia muutettavaksi siten, että suuhygienistin hoito- ja tutkimuskäynnit olisivat korvattavia ilman hammaslääkärin lähetettä enintään kaksi kertaa kalenterivuodessa ja fysioterapeutin käynnit ilman lääkärin lähetettä enintään neljä kertaa kalenterivuodessa ilman sairausperustetta.

(13) Sairausperusterajaus on myös jännitteessä sen esityksen sinänsä hyväksyttävän tavoitteen kanssa, että esityksen mukaan sillä tavoitellaan positiivista vaikutusta syntyvyyteen. Näin ollen jää täyttymättä myös se perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä vakiintuneesti edellytetty vaatimus, jonka mukaan perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävän perusteen on oltava "asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen". (ks. mm. PeVL 79/2024 vp, kappale 16, PeVL 55/2018 vp ja PeVL 44/2010 vp).

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä vain, mikäli valiokunnan huomiot perutuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkieltosäännöksen ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten syrjintäkieltomääräysten vaikutuksista huomioidaan siten, että korvausoikeuden rajaamisesta sairausperusteella luovutaan."

Äänestettiin ed. Gebhardin ehdotuksesta luonnosta vastaan. Lausuntoluonnos voitti äänestyksen äänin 10—7.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä valiokunta hyväksyi lausuntoluonnoksen muutettuna.

Hyväksyttiin lausunnon kappaleet 1—6 luonnoksen mukaisina.

Kappale 7 päätettiin siirtää kappaleen 11 tilalle ja sen alkuun lisättiin virke: "Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että nyt arvioitavassa sääntelyssä, toisin kuin aikaisemmin arvioiduissa tapauksissa, oikeutta korvaukseen ei erotella seksuaaliseen suuntautumisen perusteella." Kappaleen ensimmäiseen virkkeeseen, josta nyt oli tullut toinen virke, päätettiin lisätä sanat: "erityisesti kun otetaan huomioon perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen soveltamistapauksissa lainsäätäjälle kuuluvasta harkintamarginaali".

Päätettiin poistaa kappale 8.

Hyväksyttiin kappaleet 9—10 luonnoksen mukaisina.

Päätettiin poistaa kappale 11.

Päätettiin hyväksyä valiokunnan päätösehdotus lausuntoluonnoksen mukaisena.

Valiokunta päätti yksimielisesti pitää käsittelyä asian ratkaisevana käsittelynä.

Edustajat Gebhard, Koskinen, Ojala-Niemelä, Kiljunen, Diarra ja Yrttiaho varasivat tilaisuuden eriävän mielipiteen jättämiseen. Ilmoitettiin, että eriävä mielipide on jätettävä sihteerille 20.2.2025 klo 12.30 mennessä.

Lausuntoon jätettiin eriävä mielipide: edustajat Gebhard, Koskinen, Ojala-Niemelä, Kiljunen, Diarra ja Yrttiaho.

Asian käsittely valiokunnassa on päättynyt.

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 210/2024 vp

Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Valiokunta hyväksyi ennakkokäsittelyssä suoritetut toimenpiteet.

9. Viikkosuunnitelma

Ilmoitettiin viikkosuunnitelma.

10. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

11. Seuraava kokous

Ilmoitettiin, että valiokunnan seuraava kokous on perjantaina 21.2.2025 klo 9.30.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Valiokuntaneuvos Liisa Vanhala